

نشست بایسته های پژوهش در عرصه قرآنی

مصاحبه شونندگان: ایازی، سید محمد علی؛ معارف، مجید؛ معرفت، محمد هادی
علوم قرآن و حدیث :: گلستان قرآن :: بیست و دوم اردیبهشت 1382 - شماره 149
از 8 تا 10

آدرس ثابت : <http://www.noormags.com/view/fa/articlepage/2988>

دانلود شده توسط : جعفر رضانی
تاریخ دانلود : 1393/06/04 01:31:33

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است. بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

پایگاه مجلات تخصصی نور

www.noormags.com

نشست بایسته‌های پژوهش در عرصه قرآنی

با حضور آیت‌الله معرفت، حجت‌الاسلام ایازی و دکتر مجید معارف

اشاره:

نشست بایسته‌های پژوهش در قرآن روز ۱۵ اردیبهشت در سرای اهل قلم واقع در نمایشگاه بین‌المللی کتاب برگزار شد. در این نشست که با همکاری مرکز توسعه و ترویج فعالیت‌های قرآنی انجام شد؛ آیت‌الله محمدهادی معرفت، حجت‌الاسلام سیدمحمدعلی ایازی و دکتر مجید معارف، پیرامون موضوع جلسه به بحث و بررسی پرداختند. آنچه در پی می‌آید، حاصل این نشست است که به صورت پرسش و پاسخ مطرح شده است.

گفتند «تجسم عینی قرآن». بر این اساس فعالیت قرآنی را باید در جهت عینی کردن مفاهیم و رویکردهای قرآن برای ساختن جامعه ایده‌آل قرآنی سوق داد. آیت‌الله معرفت: طبق آنچه گفته شد رسالت قرآن، ساختن جامعه‌ای سالم است به گونه‌ای که افراد در آن احساس سعادت کنند.

قرآن برای حیات و لذت بردن از آن نازل شده است. اما لذت بردن از حیات شرایط و مقدماتی می‌خواهد که در قرآن ذکر شده است. عدم بهره‌گیری از رهنمودها و مقدمات حیات حقیقی باعث مرگ انسان می‌شود به گونه‌ای که انسان زندگی می‌کند اما مرده‌ای بیش نیست. در کنار این مبحث باید به آیات الاحکام اشاره کنم. عده‌ای از مفسرین، آیات الاحکام را آیاتی دانسته‌اند که صرفاً در حوزه عبادات، محرمات، معاملات و واجبات بیان شده است. بر این اساس تعداد آیات موردنظر ۳۵۰ آیه برآورد شده است.

اما این تصور از آیات درست نیست. با توجه به رسالت قرآن که جامعه‌سازی و گسترش عدالت است، باید هندسه، مقدمات و خصوصیات جامعه موردنظر از طریق قرآن ارایه شود. بر این اساس تمام آیات قرآن، آیات الاحکام خواهد بود.

از دو قرن اخیر، مفسرین پی برده‌اند که قرآن فقط به بیان احکام روزه و نماز نپرداخته است. بلکه دستورالعمل‌هایی برای ساختن جامعه‌ای سعادت‌مندانه ارایه کرده است. پیش قدم این عرصه، محمد عبده در تفسیر

● به نظر شما عمده‌ترین مباحث و بایسته‌های پژوهش در عرصه قرآن چیست؟

○ حجت‌الاسلام ایازی: پژوهش‌های قرآنی باید بر اساس کاستی‌ها و خلأهای موجود در جامعه در عرصه علمی، اجتماعی و فرهنگی انجام شود. در حوزه آکادمیک و عمومی هر پژوهش و تحقیقی که بتواند پاسخگوی این خلأها و نیازها باشد، بهترین پژوهش خواهد بود. بایسته‌های پژوهش در حوزه قرآنی باید در دو جهت صورت بگیرد: در جهت رفع نیازهای صاحب‌نظران و شخصیت‌های برجسته قرآنی و در سطح دیگر باید پاسخگوی نیازها و اشکالاتی باشد که عامه مردم با آن روبه‌رو هستند.

● آیا در زمینه توجه به نیازها و رفع آنها در حوزه قرآن پژوهی، فعالیتی صورت گرفته است؟

حجت‌الاسلام ایازی: برای پاسخگویی به این سوال باید به هدف نزول قرآن که جامعه‌سازی است توجه کرد. رسالت قرآن، ساختن جامعه‌ای است که در تمام ابعاد اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و فردی، تجسم عینی قرآن باشد. بنابراین باید در حقیقت عینیت بخشیدن به اهداف قرآن عمل کرد. به گونه‌ای که بتوان آن را به عنوان الگویی که جامعه را متحول می‌کند ارائه داد. یعنی همان کاری که قرآن در صدر اسلام درون جامعه جاهلیت انجام داد.

از علمای اهل سنت و شیعه روایتی درباره پیامبر نقل شده است. پرسیده شد پیامبر(ص) را چگونه دیده‌اید.

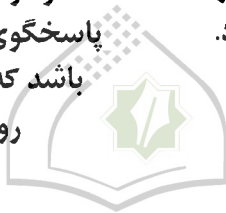
بایسته‌های پژوهش در حوزه قرآنی باید در دو جهت صورت بگیرد: در جهت رفع نیازهای صاحب‌نظران و شخصیت‌های برجسته قرآنی و در سطح دیگر باید پاسخگوی نیازها و اشکالاتی باشد که عامه مردم با آن روبه‌رو هستند.

مستشرقین شبهاتی چون تأثیرپذیری قرآن از فرهنگ زمانه خود را مطرح کرده‌اند. بنابراین پژوهش‌های قرآنی باید در جهت رفع این شبهات سوق داده شود.

علاوه بر زیبایی‌های ظاهری، توجه به جذابیت محتوای قرآن ضروری است. در این عرصه باید به قصص، سرگذشت‌ها و مثل‌های موجود در قرآن اشاره کرد.

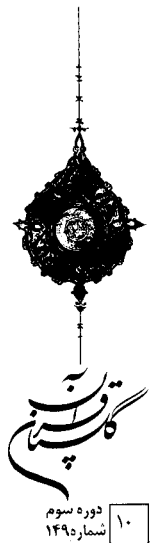
پژوهشگر هیچگاه به استخراج نظریه‌های قرآنی و ارتباط آیات با هم نمی‌پرداخت. در نگاه جدید تفسیر موضوعی مطرح می‌شود. در این روند، پژوهشگر به ارتباط موضوعی آیات با هم می‌پردازد. مبتکر این نوع پژوهش علامه مجلسی در بحارالانوار است. از پژوهشگران علوم درونی قرآن می‌توان به آیات عظام آملی، مکارم شیرازی، مصباح یزدی و جعفر سبحانی اشاره کرد.

● آیا می‌توان در عرصه بایسته‌های پژوهشی در قرآن، مبحث نقد را بررسی کرد؟

حجة الاسلام ایازی: پژوهش‌هایی را که در عرصه نقد در آثار قرآنی صورت گرفته است، به دو بخش می‌توان تقسیم کرد: یک دسته نقدهایی است که جنبه صوری دارند و در جهت بررسی اهداف کتاب، صدق و کذب منابع و معرفی کلی تفاسیر پرداخته‌اند. در این زمینه می‌توان کتاب «طبقات المفسرین» سیوطی را نام برد. اما از ۴۰ - ۵۰ سال پیش روند تفسیر پژوهشی وارد مرحله جدیدی شد. به گونه‌ای که تفاسیر به گونه جداگانه و با توجه به شرایط تحول جامعه و نوع مخاطب مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد. در این عرصه ناقد باید به بررسی

المنار و پس از وی علامه طباطبایی است. دکتر مجید معارف: از ابتدای نزول تاکنون، قرآن در کانون توجه مسلمانان قرار گرفته است. به گونه‌ای که می‌توان گفت، از لحاظ آماری بیشترین پژوهش روی قرآن در مقایسه با سایر کتب آسمانی صورت گرفته است. در ۱۵۰ سال قبل، به قرآن به عنوان شیء مقدس و دستورالعملی که برای تقویت معنویت و حیات اخروی است، نگریسته می‌شد. اما در طول قرن اخیر این نگاه متحول شد. و قرآن به عنوان کتابی مطرح شد که علاوه بر پرداختن به دستورالعمل‌های حیات معنوی، به زندگی مادی نیز پرداخته است. پژوهش‌های انجام شده بر این اساس در دو محور قابل بررسی است: محور اول شامل پژوهش‌هایی می‌شود که به عنوان مقدماتی در جهت فهم قرآن انجام شده است. این علوم شامل تاریخ، نسخ، متشابهات و مفهوم قرآن می‌شود. و از پیشگامان آن می‌توان به آیت‌الله معرفت اشاره کرد. در محور دوم، علوم درونی قرآن قرار می‌گیرند که در قالب تفسیر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. در قرون گذشته تفسیر به صورت ترتیب آیات صورت می‌گرفت به این ترتیب،

کاستی‌های موجود در تفسیر بپردازد و در این مسیر، جهت حرکت پژوهشگر بعدی را در زمینه رفع کاستی‌ها و خلاهای موجود تعیین کند.

آیت‌الله معرفت: با توجه به اینکه قرآن، کتاب آسمانی است نمی‌توان آن را به بوته نقد سپرد. پس اگر در جامعه اسلامی نقدی صورت بگیرد این نقد بر تفسیر وارد است. از صدر اسلام عده‌ای محارب بر قرآن نقدهایی انجام دادند. خارج از دنیای اسلام نیز نقدهایی مبنی بر اینکه در قرآن اشتباه علمی و تاریخی وجود دارد، انجام شده است. هدف این مفسرین انکار وحی و آسمانی بودن قرآن است. در این زمینه مستشرقین شبهاتی چون تأثیرپذیری قرآن از فرهنگ زمانه خود را مطرح کرده‌اند. بنابراین پژوهش‌های قرآنی باید در جهت رفع این شبهات سوق داده شود.

● **با توجه به فضای مناسبی که در مورد بایسته‌های پژوهش پیش آمده است، نظر خود را در این زمینه بیان کنید؟**

دکتر مجید معارف: پژوهش‌های قرآنی در سه محور قابل بررسی هستند، دسته اول پژوهش‌هایی را شامل می‌شود که توسط مستشرقین از قرن پانزدهم به بعد در حوزه ترجمه قرآن به زبان اروپایی صورت گرفته است. خصوصیت این آثار این است که با بستر ترجمه قرآن شروع شده است و بعد در جهت پژوهش‌های علمی در قرآن سوق یافته‌اند. در این زمینه می‌توان به پژوهش‌هایی که در حوزه تاریخ قرآن، تفسیر، تاریخ تفسیر، مفردات و لغات بیگانه در قرآن صورت گرفته است، اشاره کرد. بخش دوم به متفکران اهل سنت مربوط می‌شود که حجم وسیعی از پژوهش‌ها را در کشورهای مصر، لبنان، عربستان و سوریه شامل می‌شود. دسته سوم آثار مستشرقینی است که این آثار از نظر انگیزه و نیت دو بخش می‌شوند. بخش اول آثاری است که هدف اصلی آنها تخریب اسلام است. در بخش دوم پژوهشگرانی قرار دارند که با انگیزه تحقیق علمی، عمل کرده‌اند. به عنوان مثال بلاشر که مترجم قرآن به زبان فرانسه است، دیدگاهها و نظراتی پیرامون قرآن ارائه داده است. دکتر

محمد رامیار، اثر وی را تحت عنوان در آستانه قرآن به فارسی ترجمه کرده است. با توجه به اینکه اروپاییان به پیش فرض‌هایی چون معجزه بودن قرآن و عدم تحریف در آن اعتقاد ندارند و از طرف دیگر در پیش فرض‌های علمی خود به هر خبر و حدیثی صرف‌نظر از صدق و کذب آن استناد می‌کنند، این آثار به شدت قابل نقد و بررسی است.

آیا در بحث پژوهش‌های قرآنی در زمینه ارتباط و انس با قرآن برای اهل فن و یا عامه مردم آثاری پدید آمده است؟

حجة الاسلام ایازی: توجه به سطوح مختلف مخاطبان در عرصه پژوهش‌های قرآن امری ضروری است. در این زمینه آثاری به وجود آمده است که می‌توان به تفاسیر البراعم در کشورهای عربی اشاره کرد که به نوجوانان و کودکان اختصاص دارد. در این گونه تفاسیر با تصویر موضوع و نوشتن آیه توضیحات لازم شرح داده شده است.

دکتر مجید معارف: علاوه بر تفاسیر موجود در سطوح مختلف مخاطب، باید به زیبایی‌ها و جاذبه‌های موجود در طبیعت قرآن توجه کرد. اگرچه قرآن به زبان عربی است اما در عین ایجاز از ساده‌ترین عبارات و اصطلاحات عربی تشکیل شده است. قرآن دارای زیبایی‌های ظاهری چون فاصله آیات، مسجع بودن و آهنگ‌پذیری است. علاوه بر زیبایی‌های ظاهری، توجه به جذابیت محتوای قرآن ضروری است. در این عرصه باید به قصص، سرگذشت‌ها و مثل‌های موجود در قرآن اشاره کرد. مطالعه این قصص می‌تواند ما را به شناخت اقوام متعدد تاریخی و سنت‌های الهی آشنا سازد. وجود تشبیه، استعاره و صناعات ادبی ارتباط قرآن با علم، بهره‌گیری قرآن از قوای حسی برای انتقال مفاهیم عقلی از جاذبه‌های درونی قرآن است، که در عرصه پژوهش‌های قرآنی باید مورد توجه قرار بگیرد. در عصر ما، مرحوم سیدقطب مصری از زاویه جدید هنری به قرآن نگریسته است. کتاب وی التصوير الفنی فی القرآن است که در فارسی به آفرینش هنری در قرآن ترجمه شده است.